

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR D'EIVISSA

3221 *Declaració com a bé d'interès cultural immaterial del procediment tradicional de la pedra en sec a l'illa d'Eivissa*

De conformitat amb el que disposa l'article 10.2 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, es publica l'acord del Ple del Consell Insular d'Eivissa de data 26 de gener de 2018, en relació amb la declaració com a bé d'interès cultural immaterial del procediment tradicional de la pedra en sec a l'illa d'Eivissa:

" (...) **1. DECLARAR** com a bé d'interès cultural immaterial el procediment tradicional de la pedra en sec. La seua descripció figura a l'annex que s'adjunta i forma part integrant d'aquest acord.

2. PUBLICAR aquest acord en el BOIB i en el BOE, notificar-lo als ajuntaments de l'illa d'Eivissa i al Govern de les Illes Balears.

3. COMUNICAR l'acord de declaració al Registre General de Béns d'Interès Cultural del Govern de les Illes Balears.

4. INSCRIURE'L en el Registre Insular de Béns d'Interès Cultural.

Annex I

Transcripció del text íntegre de l'informe tècnic de Patrimoni Cultural del dia 4 d'agost de 2016:

(...)

3. Descripció

3.1. Objecte

Són objecte de declaració el conjunt de coneixements, procediments, tècniques i tipologies que condueixen a la construcció de parets amb pedra seca a l'illa d'Eivissa.

3.2. Tipus de bé

Aquest ofici tradicional o conjunt de coneixements, part inherent del nostre patrimoni cultural, que suposa la modificació de l'espai natural i la seua antropització, conferint-li uns valors que la comunitat reconeix com a propis, com a identitaris, és susceptible de ser declarat bé d'interès cultural immaterial amb fonament a l'article 5.2. de la Llei 12/1998, modificada i ampliada per la Llei 8/2004, ambdues esmentades en el punt anterior.

3.3. Descripció i característiques que el componen

Com diu la geògrafa Rosa Vallès, "la presència de la pedra domina els paisatges naturals i culturals d'Eivissa (...). Paisatges valuosos protegits o mereixedors de protecció, paisatges ordinaris o degradats que requereixen la intervenció de les instàncies públiques. La pedra a casa nostra té un valor identitari indiscutible, que es manifesta en la nostra percepció i en la nostra vida" (op. cit., 2015, p. 126).

Centrant-nos, però, en el tema concret, en la pedra morta o mortenca, que és la crosta calcària que abunda als sòls i que destorba per als cultius i, per tant, aquests sòls, per ser aptes per al cultiu, s'han d'espèdregar. Pedra, tant la gran que forma la crosta, com les pedres petites o reble, que s'ha d'anar retirant i amuntegant en clapers, als marges de les terres de cultiu i que, posteriorment, serveix per anar construint parets, marges, murs, feixes... amb una rudimentària tècnica que no emprava ni ciment, ni morter i és per això que se'n diu paret de pedra seca. És aquesta tècnica mil·lenària, els seus procediments i el seu coneixement, el que ens ocupa, considerant que és susceptible de ser declarada bé d'interès cultural immaterial. És a dir, l'objecte de la present proposta de declaració són els coneixements i la tècnica emprada per construir les parets de pedra seca. Es tracta de l'habilitat de saber conèixer les pedres i seleccionar-les segons formes i mides. I, sobretot, la saviesa de saber-les col·locar, encaixant-les segons formes o models determinats.

Aquesta pedra utilitzada, la pedra morta, no s'extreu de cap pedrera, és la que normalment es recull dels camps de cultiu, on es troba formant

la crosta calcària, com a resultat dels processos càrstics, per dissolució de roques calcàries i els posteriors dipòsits de bicarbonat càlcic i altres sals que porten les aigües abans d'evaporar-se. Aquesta crosta és el que popularment es coneix com a tenassa, molt freqüent especialment a la part occidental de l'illa, i de la qual pagesos i picapedrers han sabut treure el profit, modificant i humanitzant el paisatge natural en raó de les seues necessitats. A banda de la construcció de murs, parets i feixes aquesta pedra morta era molt emprada com a base en la construcció de les primeres carreteres. Aquesta tenassa, que pot tenir un gruix variable, es troba tant en superfície com a poca profunditat. Per extreure-la s'empraven maces i perpals.

Extreta la pedra i el reble, s'anaven fent parets als llocs on eren de menester. Només de la construcció de parets, en podem destacar diverses tipologies: les de paredat a pla amb lloses; paredat de punta amb col·locació obliqua; paredat de pinyol de magrana, quan les pedres tenen la mateixa mesura d'alt que d'ample. Les parets poden ser a dos cares quan són tanques, i de cara vista, les parets de solana i parets de feixa amb la funció de contenir o aguantar la terra en llocs de pendent i als vessants de puigs. Entre les que empren algun tipus de morter tendriem les parets d'esquena d'ase, acabades amb un cimerolet o doble vessant, feta amb morter i ben emblanquinat, i, que són més freqüents als camins que condueixen a cases i a esglésies.

Les parets es comencen damunt roca si aquesta aflorava a la superfície i, sinó, excavant una mica de fonament. S'empraven les pedres més grans per a la base de la paret, i les pedres de millor qualitat i d'una grandària considerable per la cara o cares de la paret. Enmig es reomplia de reble. La part superior se solia acabar amb un enllosat o amb pedres de més gran dimensió. A més de les parets a doble cara que separen terres i partions, i que delimiten camins, tenim els marges i les feixes, parets d'una sola cara construïdes per contenir la terra de cultiu. Al llarg de la història quan la pressió demogràfica ha fet necessari ampliar l'àrea de cultiu, i atesa l'especial topografia de l'illa, amb pendents i puigs, s'aprofitaven els pendents de puigs i els marges. Es cultivaven feixes enfilades als vessants i es construïen parets amb la funció de contenir la terra i formar terrasses cultivables, i es guanyava espai al bosc fent rotes i bancals on s'aportava més terra. Aquesta feina mil·lenària del pagès eivissenc al camp ha canviat l'aspecte natural, oferint un paisatge humanitzant, tot ple de parets i marges i murs que atalussen i contenen la terra per oferir més superfície cultivable.

No es pot acabar sense comentar la importància de les pedres, per marcar i fer fites i contrafites; i també les pedres o maces de fer trons, que encara es poden veure al portal d'alguna església.

3.4. Elements que li són propis

En qualsevol ofici tradicional o conjunt de coneixements el paper de la llengua local és el vehicle de transmissió dels dits coneixements. Tot un seguit de paraules referides al procediment, tipus de matèria, eines, toponímia ens ofereixen un glossari cabdal, una terminologia específica, com ja hem anat citant. Els majors, o en el millor dels casos, el mestre, ensenyen els procediments, les característiques i els costums. Les eines específiques serien en aquest cas els elements que li són propis, a més de la matèria primera, la pedra morta. En aquest cas, són poques i senzilles: maces, perpals, martell de tall, fil o llinyola. I, per al transport de la pedra i el reble, s'empraven senalles d'espert, civeres o algun carro de calaix, o directament a lloms d'animals albardanats.(...)"

Aquest acte exhauereix la via administrativa i en contra podeu interposar, davant el mateix òrgan que l'ha dictat, el recurs potestatiu de reposició previst als articles 112.1, 123 i 124 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, en el termini d'un mes des de l'endemà de la seua notificació o publicació o directament el recurs contenciós administratiu davant la jurisdicció contenciosa administrativa, en el termini de dos mesos comptadors des de l'endemà de la notificació o la publicació del present acord, tot això en virtut del que disposa l'article 46.1 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la jurisdicció contenciosa administrativa, en relació amb l'article 22.1.a de la Llei 8/2000, de 27 d'octubre, de consells insulars i l'article 146.1.a del Reglament orgànic del Consell Insular d'Eivissa (publicat al BOIB núm. 136, de 18/09/10; correcció al BOIB núm. 148 de 14/10/10; modificació BOIB núm. 48, de 16/04/16).

Eivissa, 20 de març de 2018

La secretària tècnica de Medi Ambient, Agricultura, Cultura, Educació, Patrimoni, Esports i Joventut

Maria Catalina Tur Torres

